

PREDŠOLSKA BRALNA ZNAČKA: KONKRETNO IN NA KRATKO¹

Preschool Reading Badge: a Concrete and Concise Introduction

Predšolska bralna značka se povezuje s Kurikulumom za vrtce, prispeva h knjižni vzgoji otrok v predšolskem obdobju in predvsem spodbuja družinsko branje.

MALO ZGODOVINE

Predšolska bralna značka se je začela razvijati v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja kot primer dobre mentorske prakse in se je (podobno kot tri desetletja prej njena »velika sestra« Bralna značka) tako tudi širila po vrtcih in knjižnicah v celotnem slovenskem kulturnem prostoru. Od vsega začetka je bila mišljena kot podpora družinske- mu branju in opora pri razvoju pismenosti otrok, najprej predvsem tistih tik pred vstopom v osnovno šolo. V drugi polovici devetdesetih let se je kot povezava različnih uspešnih praks dela s predšolskimi otroki pod okriljem Bralne značke Slovenije pri Zvezi prijateljev mladine Slovenije začel razvijati nacionalni program. Izšla je prva samostojna publikacija *Predšolska bralna značka* (1998), nastala so tudi prva nacionalna motivacijska gradiva za predšolske otroke. Program je povezal vrtce, splošne knjižnice, društva in zveze prijateljev mladine po Sloveniji, Predšolska bralna značka se je razširila tudi v zamejski in zdomski/izseljenski prostor.

Različni zametki v različnih okoljih ter razvejene poti razvoja raznolikih mentorskih praks so botrovali živopisni paleti poimenovanj, a ne glede na različnosti posameznih oblik ostaja temeljni namen programa spodbujanje družinskega branja v otrokovem predšolskem obdobju in podpora

1 Zapis je del nekoliko daljšega informativnega zapisa, namenjenega mentorjem PBZ, objavljenega na spletni strani Društva Bralna značka Slovenije – ZPMS (www.bralnaznacka.si). Informacije se namenoma povezujejo, da mentorji naletijo nanje v različnih skupinah napotkov. V besedilu na spletni strani v opombi št. 1 piše: »Uporabljali /informacije/ jih boste po svoji presoji, glede na svojo prakso in možnosti pri (pred)bralni vzgoji otrok v predšolskem obdobju in pri spodbujanju družinskega branja, v vrtcu in/ali v splošni knjižnici ali celo kje drugje. Predvsem pa jih boste dopolnjevali in nadgrajevali; bolj ko boste ustvarjalni, bolj boste prepričljivi, uspešni in zadovoljni.«

“

Rad berem

vse knjige, še posebej pa akcijske. Berem popoldne in zvečer, rad berem, v to me nihče ne sili. Včasih mi mama bere enciklopedijo o zgodovini, aktivirano pa imam tudi aplikacijo za samostojno branje. Kdaj berem ob mački, saj se ob njej dobro počutim. Sestrični pa ne berem nikoli.

Jaša, 11 let

”

pri sistematičnem spodbujanju razvoja bralne kulture in bralne pismenosti.

CILJI, UMEŠČENOST

Zakaj se je Predšolska bralna značka v dvajsetih letih tako močno usidrala v slovenski vzgojno-izobraževalni in kulturni prostor? Družinsko branje ugodno vpliva na otrokovo porajajočo se pismenost, je temelj za kasnejše uspešno učenje branja in dobro razvito bralno pismenost ter bralno kulturo. Skupno branje v družini in v vrtcu oz. knjižnici pogloblja medsebojne čustvene vezi in je dober začetek poti v svet knjige, literature. Predšolska bralna značka v vrtcu ob upoštevanju načel sodelovanja s starši s spodbujanjem družinskega branja po kurikulumu podpira področji »jezik« in »umetnost«. Prepleta se s siceršnjo predbralno vzgojo otrok v vrtcu, kar bogati tako delo v vrtcu kot kakovost življenja v družini.

Sodelovanje staršev z vrtcem je odvisno predvsem od tega, kako Predšolsko bralno značko razumejo mentorji in kako starše povabijo k sodelovanju: mentorji branja starše predvsem ozaveščajo o pomenu branja in jih zanj na različne načine motivirajo, pomagajo pri izbiri ustreznih kakovostnih knjig, organizirajo pa tudi skupne obiske splošne knjižnice, sodelujejo pri organizaciji obiskov avtorjev idr.

PROCES DELA PRI PREDŠOLSKI BRALNI ZNAČKI V VRTCU

Spodbujanje družinskega branja je celoletna dejavnost, ki je usmerjena dolgoročno. Zato naj bi bili o načrtu za razvijanje bralne pismenosti in bralne kulture s pomočjo Predšolske bralne značke starši seznanjeni že na prvih roditeljskih sestankih, saj ta nastaja skupaj s programi

drugih celoletnih dejavnosti v vrtcu. Za Predšolsko bralno značko pripravimo priporočila za branje, bralna gradiva, načrt metod dela/aktivnosti z otroki in sodelovanja s starši, program spremljanja branja in časovnico, kdaj bomo program zaključili in kako. Starše seznanimo z vsemi elementi programa, dobijo naj tudi pisne informacije s seznamami priporočenih knjig, naslovom bližnje knjižnice itd. Informacije naj bodo dostopne vse leto na oglasnih deskah, na spletni strani: za organizacijo družinskega branja je zelo pomembno, da starši ves čas vedo, kako se bo spremljalo branje in kdaj ter do kdaj naj bi družine prebrale dogovorjeno število knjig. Veliko družin namreč potrebuje spodbudo in podporo pri izvajanju družinskega branja vse leto.

SKRB ZA BRALNA GRADIVA

Pozorni smo na to, da otroka ves čas bivanja v vrtcu obkrožajo kakovostna bralna/knjižna gradiva, do katerih ima lahek dostop. To naj velja tako za gradiva v knjižnih koticih, ki jih imajo skupine v igralnicah, kot za druga bralna gradiva, ki jih strokovni delavci prinašamo med otroke. Kjer je le mogoče, z otroki pogosto obiskujemo bližnje knjižnične zbirke (vrtčevsko, bližnjo šolsko ali splošno knjižnico). Pot bralnih gradiv do družin lahko olajšamo tako, da pripravimo izbore, ki krožijo med družinami, npr. nahrbtnik, v katerega damo nekaj slikanic in izvod otroške revije.

PRIPOROČILNI SEZNAMI ZA PREDŠOLSKO BRALNO ZNAČKO

Pripravljajo jih mentorji oz. strokovne skupine v vrtcu, pri tem je lahko v veliko pomoč sodelovanje z bližnjimi šolskimi in seveda s splošnimi knjižnicami. Staršem naj bodo seznanili čim bolj dostopni: naj jih dobijo v roke, naj bodo obešeni na javnem mestu v vrtcu in na vidnem mestu na spletni strani. Priporočilni seznam knjig za določeno starost otrok naj bodo količinsko obvladljivi (npr. 20–30 naslovov). Pri pripravi naj bodo mentorji pozorni na raznolikost in raznovrstnost gradiva: različne vrste, zvrsti in žanri; ravnovesje med klasično in sodobno literaturo, med slovenskimi in prevedenimi gradivi; raznolikost literarne in likovne govorice; ob leposlovnih naj bodo na seznamih tudi informativne/poučne knjige. Če se le da, naj bodo knjige predstavljene ne le z naslovi, ampak tudi z naslovnici, z vsebinskimi gesli in povzetki vsebine. Z družinami, ki si to želijo, se lahko dogovorimo tudi za branje knjig, ki niso na seznamu.

Dober priporočilni seznam je dober smerokaz za razvoj bralne kulture otrok in družin. Na spletni strani Društva Bralna značka Slovenije - ZPMS so po starostnih stopnjah in temah objavljeni seznam, osnovani na Priročnikih za

branje kakovostnih mladinskih knjig, ki jih pripravlja MKL, Pionirska - center za mladinsko književnost in knjižničarstvo. Ti seznanijo niso zavezujoči, so pa lahko dober pripomoček za pripravo seznama za konkretno skupino otrok, vključeno v Predšolsko bralno značko. Pomembno je, da pri pripravi seznamov za delo s skupino ne spregledamo knjig in avtorjev, nagrajenih in nominiranih za slovenske nagrade za mladinsko književnost, in da smo pozorni tudi na tovrstne nagrade v mednarodnem prostoru.

PRIPOROČENO ŠTEVILO KNJIG, KI NAJ BI JIH PREBRALI PRI PREDŠOLSKI BRALNI ZNAČKI

Priporočilo Društva Bralna značka Slovenije - ZPMS (ki temelji na izvedbi PBZ v praksi) je 3 + 1 (poezija). Pri delu v skupini se prilagajamo individualnim sposobnostim otroka in njegove družine, kar pomeni, da otroku, ki nima domače podpore, za PBZ beremo v vrtcu, in sicer najmanj dogovorjeno število knjig. Vse družine pa seveda spodbujamo, da berejo več in da berejo tudi po tem, ko se »branje za bralno značko« v vrtcu uradno zaključi. Pri tem jih strokovno in človeško podpiramo.

SPREMLJANJE PREBRANEGA

Pomembno je, da se pazljivo dogovorimo za načine spremljanja branja, ki naj bodo v skladu s sposobnostmi posamezne skupine, ob tem upoštevamo tudi pravila individualizacije.

Najpogosteje se ob listanju slikanice in ogledovanju ilustracij z otrokom/skupino pogovarjamo o prebranem. Učenje na pamet in recitacije/samosvojne predstavitve naj bodo skupne odločitve otrok in staršev (posamezne družine). Bolj sramežljivim, manj govorno sposobnim otrokom ponujamo več podpore, zagotovimo več časa za individualni pogovor. Možne dejavnosti po branju so tudi likovno izražanje,

petje pesmi, navezava na gledališke ali lutkovne predstave, risanke itd. Zahtevne domače priprave na pogovor o knjigi pri Predšolski bralni znački niso priporočljive in sploh niso potrebne.

TRAJANJE PREDŠOLSKE BRALNE ZNAČKE

Uradni začetek Bralne značke za vso vertikalno in za vsa območja je 17. september, dan zlatih knjig, dan rojstva in smrti Franceta Bevka; zaključki Predšolske bralne značke navadno potekajo okrog 2. aprila, na mednarodni dan knjig za otroke, marsikje pa berejo vse do poletja. Vsekakor tudi tu velja pravilo, naj se dejavnosti Predšolske bralne značke prilagajajo ritmu dela v vrtcu/skupini. Za družine in vrtčevske skupine so ob začetku programa dobrodošla

“

Berem precej,

med drugim tudi nečakinji, ki za zdaj svoje navdušenje še izraža z grizenjem knjige, a upam, da bova kmalu prešli to fazo. To počnem zato, ker se še zdaj spomnim, katere knjige so brali meni v otroštvu, in ker upam, da jo bo svet knjige globoko očaral, kot je očaral mene in njenega očeta, ki je tudi eden glavnih "krivcev" za moje navdušenje. No, brali so mi vsi, starši, stari starši in še druga dva sorojenca, a ta brat me je še posebej vzpodbujal tudi kasneje s predlogi za branje.

Katarina, 23 let

”

posebna srečanja v splošni ali šolski knjižnici, kjer vzgojitelj predstavi pomen in potek Predšolske bralne značke, knjižničar knjižnico, prebere otrokovi starosti primerno knjigo ter povabi družino, da se včlanijo v knjižnico.

Tudi načinov za praznovanje in podelitve priznanj ob zaključku je veliko, nekateri priredijo skupno bralno delavnico otrok in staršev, drugi organizirajo obisk ustvarjalca, pravljicarja ali ogled animiranega filma, lutkovne predstave. Namen je dosežen, ko otroci in starši občutijo, da je bilo njihovo druženje ob knjigi ne le prijetno, ampak tudi zelo pomembno.

»ZLATA PRAVILA« PREDŠOLSKE BRALNE ZNAČKE

Če Predšolska bralna značka teče v skupini, naj sodelujejo *prav vsi otroci*, vsak ob podpori, kakršno potrebuje. Tenkočutno in s poslušom vključujemo otroke z različnimi posebnimi potrebami. V tujejezičnih družinah lahko kot pomoč npr. vključimo starejše sorojence in spodbujamo (tudi) branje v maternem jeziku oz./in otroku beremo v vrtcu. Tam, kjer družinsko branje kljub spodbudam odpove, otroka v Predšolsko bralno značko vključimo tako, da mu bere mentor.

ČESA PRI IZVAJANJU PREDŠOLSKE BRALNE ZNAČKE NE SMEMO POZABITI

Za družino in otroke je pomembno predvsem celoletno, čim bolj ljubeznivo in spodbudno sodelovanje ter strokovna in človeška podpora. Želimo si, da bi branje družine povezovalo in bi jim bilo v veselje. Starši/odrasli, vključeni v program Predšolske bralne značke, so praviloma boljše opora otrokom pri razvijanju bralne pismenosti in bralne kul-

“

Oče nama je

s sestro dosti bral, to je bil nekakšen ritual pred spanjem. Sam sem bral bolj zato, ker sem moral.

Potem pa je pri mojih enajstih letih mati odkrila Harryja Potterja. Do konca osnovne šole sem poleg Potterja izčrpal verjetno celoten fantazijski in sci-fi-oddelek lokalne podružnice ljubljanske mestne knjižnice. Vendar pa nama je s sestro oče še vedno glasno bral Tolkiena tudi potem, ko sva že brala vsak zase; najprej Hobita, nato Gospodarja prstanov – imeli smo namreč pravilo, da smo vsako knjigo prebrali skupaj, preden smo šli gledat film.

Luka, 28 let

”

ture. Praksa kaže, da so za izvajanje in podporo programa izjemno spodbudna strokovno vodena skupna srečanja, delavnice za otroke in starše.

NUJNOST TER MOŽNOSTI IZOBRAŽEVANJ IN USPOSABLJANJ

Področje (in opredelitev) pismenosti se danes zelo hitro spreminja in vedno znova se kaže, kako pomembno je za mentorje branja in starše dodatno izobraževanje oz. strokovno spodbujanje.

Ključno je:

- da se zavedajo pomena branja,
- da se zavedajo lastne vloge in odgovornosti, ki jo imajo pri razvoju bralne pismenosti otrok,
- da poznajo ustrezno bralno gradivo,
- da znajo poiskati (dodatno) strokovno pomoč in podporo,
- da mentorji prepoznajo morebitne težave staršev, ki jih imajo pri branju, in jim znajo nuditi podporo in pomoč,
- zavedanje, da je branje dejavnost, ki zahteva čas – tako znotraj vzgojno-izobraževalnega kurikulumu kot v družini.

Društvo Bralna značka Slovenije - ZPMS program Predšolske bralne značke zato podpira tudi z različnimi vrstami izobraževanj (informacije so dostopne na domači strani: <http://www.bralnaznacka.si/>).

Najpomembneje pa je, da otrokom čim več beremo v mirnem ljubečem vzdušju. Glasno branje je dejanje in dajanje ljubezni, ki zahteva čas – in predvsem to sporočilo naj bi s pomočjo Predšolske bralne značke prenesli v družine.